

[Конвенція ООН з прав дитини](#) — міжнародний правовий документ, що визначає права дітей в державах-учасницях. Конвенція з прав дитини є першим і основним міжнародно-правовим документом обов'язкового характеру, що присвячений широкому спектру прав дитини. Документ складається з 54 статей, що деталізують індивідуальні права осіб віком від народження до 18 років (якщо згідно застосовним законам повноліття не настає раніше) на повний розвиток своїх можливостей в умовах, вільних від голоду і нужди, жорстокості, експлуатації та інших форм зловживань. Учасниками Конвенції з прав дитини є Святий Престол і всі країни-члени ООН, крім США, Південного Судану і Сомалі.

Права, свободи та обов'язки громадянина

Права людини в сучасному світі - це проблема, вирішення якої стоїть у центрі практичної діяльності міжнародного співтовариства і кожної держави.

Права людини - це її можливість діяти певним чином для того, щоб забезпечити своє нормальне існування, розвиток і задоволення власних потреб.

Поняття про права людини включає два аспекти:

- природні права людини, неподільно пов'язані з її існуванням та розвитком;
- набуті права людини, що характеризують її соціально-політичний статус.

Другий розділ Конституції України закріплює систему прав, свобод і обов'язків, яку можна поділити на особисті (природні, громадянські), політичні, соціальні, економічні, культурні, екологічні та сімейні права і обов'язки. Сукупність конституційних норм, що закріплюють ці права і обов'язки визначає конституційно правовий статус людини і громадянина.

Свобода людини є вихідним поняттям проблеми прав людини-громадянина. Вона характеризується ознаками:

- всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності і правах;
- людина має право робити все, що прямо не заборонено діючим законодавством;
- всі люди рівні в правових можливостях, правовому сприянні і правовій охороні;
- свобода людини - об'єктивна реальність, вона виходить за межі врегульовані правом, так як на неї впливають і інші соціальні норми (моралі, етики, релігійні норми та інші).

Міжнародне співтовариство приділяє правам людини велику увагу, для цього визначає міжнародно-правові стандарти в цій галузі, тобто в договірному порядку встановлює правові норми мінімально припустимого поведження держав з індивідами, що перебувають на її території.

Ці стандарти закріплені:

- > Загальною декларацією прав людини (1948 р.);
- > Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.);
- > Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.);

> Конвенцією про права дитини (1989 р.);

> іншими міжнародно-правовими документами. Права людини випливають з природного права, притаманного людині від народження, поширюються на всіх людей, що проживають в конкретній державі (громадян держави, громадян інших держав, осіб без громадянства). Права громадянина закріплюються за особою в силу її приналежності до громадянства держави (громадяни мають політичні й інші права, яких не мають інші особи).

Конституція визначає життя людини, її здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю. Саме утвердження прав і свобод людини є головним обов'язком держави, це визначає зміст і спрямованість її діяльності.

Конституційні права і свободи людини і громадянина можна поділити на три групи:

1. Особисті права і свободи людини (громадянські, природні) безпосередньо пов'язані з сутністю людини, як фізичної особи:

- право на вільний розвиток своєї особистості (ст. 23 Конституції України);

- невід'ємне право на життя (ст. 27);

- право на повагу до гідності (ст. 28);

- право на свободу та особисту недоторканість (ст. 29);

- право на недоторканість житла (ст. 30);

- право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31);

- право на невтручання в особисте та сімейне життя (ст. 32);

- право на свободу пересування і вільний вибір місця проживання (ст. 33);

- право на свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст. 34);

- право на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35).

2. Політичні права і свободи громадянина України пов'язані з взаємовідносинами особи і держави, особи і органів державної влади та місцевого самоврядування, особи і політичних партій та інших політичних інститутів держави і суспільства:

- > право на об'єднання у політичні партії та політичні організації (ст. 36);

- > право брати участь в управлінні державними справами, всеукраїнському і місцевому референдумах (ст. 38);

- > право вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38);

- > право на мирні збори, мітинги, походи і демонстрації (ст. 39);

3. Економічні, культурні, соціальні, екологічні та сімейні права людини:

- право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатом своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41);

- право кожного на підприємницьку діяльність (ст. 42);

- право на працю (ст. 43);

- право працюючих на страйк для захисту своїх економічних та соціальних інтересів (ст. 44);

- право працюючих на відпочинок (ст. 45);

- право громадян на соціальний захист (ст. 46);

- право кожного на житло (ст. 47);

- право кожного на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (ст. 48);

- право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49);

- право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди (ст. 50);

- право пов'язане з забезпеченням вільної згоди на шлюб, охороною материнства і батьківства, дитини і сім'ї (ст. 51-52);

- право кожного на освіту (ст. 53);

- право на свободу літературної, художньої, іншої творчої діяльності та її результати (ст. 54).

Держава зобов'язана забезпечити реалізацію і захист прав і свобод людини і громадянина. Іноземці і особи без громадянства мають такі самі права, свободи і обов'язки, як і громадяни України, за виключенням окремих, які згідно законодавства можуть належати лише громадянам.

Україна гарантує забезпечення гідних умов життя, певних політичних, соціальних і інших прав і свобод тільки своїм громадянам.

Гарантії прав людини конституційно закріплені в ст. 40, 55-63:

- право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення, або особисто звергтися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів (ст. 40);

- право на судовий захист (ст. 55);

- право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними діями чи бездіяльністю органів державної влади, їх посадових та службових осіб (ст. 56);

- зворотна дія нормативно-правових актів (ст. 58);

- право на правову допомогу (ст. 59);

- право не виконувати явно злочинні розпорядження чи накази (ст.60);

- індивідуальний характер юридичної відповідальності (ст. 61);

- презумпція не винуватості (ст. 62);

- право відмови від показань або пояснень щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів (ст. 63).

Гарантією реалізації прав і свобод людини є також право кожного захищати їх від протиправних посягань, в тому числі від держави, її органів, посадових осіб.

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, інститут якого закріплений в Законі України від 23.12.1997 р., а також після використання всіх національних засобів правового захисту до відповідних міжнародних судових установ чи органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Правовий статус особи - це сукупність законодавчо закріплених прав, свобод і обов'язків людини і громадянина, які знаходяться в нерозривній єдності.

Конституція встановлює вичерпний перелік обов'язків людини і громадянина:

- обов'язок громадян захищати Вітчизну, її незалежність і територіальну цілісність (ст.

65);

- обов'язок громадян шанувати держані символи України (ст. 65);

- обов'язок громадян відбувати військову службу, відповідно до закону (ст. 65);

- обов'язок кожного не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки (ст. 66);

- обов'язок кожного сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом (ст. 67);

- обов'язок громадян щорічно подавати до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік, у порядку встановленому законом (ст. 67);

- обов'язок батьків утримувати дітей до їх повноліття (ст.51);

- обов'язок повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків (ст. 51);

- обов'язок кожного отримати повну загальну середню освіту (ст. 53);

- обов'язок кожного неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших громадян (ст. 68).

Конституція України підкреслює, що незнання законів не звільняє від юридичної

відповідальності.